

необхідні для оволодіння вокально-технічними навичками. При виконанні художнього твору надзвичайно важливе значення має розуміння психологічних категорій – емоцій та почуттів. Кожна музична фраза має свій зміст, який необхідно зрозуміти та вміло передати характерним для образу звуком [3, 308; 7]. Нині мистецтво українських співаків, вокальних педагогів користується великим успіхом і має вплив на міжнародний розвиток музичної культури [1, 12].

Список використаних джерел:

1. Антонюк В. Г. Вокальна педагогіка (сольний спів): підруч. К. : ЗАТ «Віпол», 2007. – 174 с.
2. Басовська С.Ю., Лановенко-Мельник Н.В., Червоний М.В. Формування методичних засад і становлення професійної української вокальної школи у контексті європейської вокальної культури. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2022, Вип. 49. Том 1. С.110-119.
3. Василевська-Скупа Л.П. Особливості формування творчих здібностей майбутніх вчителів музики у вокальному класі. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця: ДОВ Вінниця, 2003. –С. 307-310
4. Василевська-Скупа Л.П., Лановенко-Мельник Н.В., Лаврінчук О.В., Басовська С.Ю. Методологічний аспект підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до розвитку співацького голосу учнів. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2020. Вип. 30. Т.3. С.254-259.
5. Жишкович М. Основні вокально – педагогічні та морально-етичні принципи професора Валерія Висоцького / Musica Galiciana. – Rzeszow: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2005. – Т. IX. – S. 143 – 153.
6. Царук С. М. Роль Львівської вокальної школи у формуванні методичних принципів Олександра Мишуги Наукові часописи Університету Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. Випуск 18(23), 2015.
7. Грінченко Т.Д. Принципи художньої трилогічності та емпатійності у формуванні мистецького досвіду майбутнього вчителя музики. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: Зб. наук. праць. Випуск 28. С. 148-152.

УДК 7.036(477)«18/19»«19/20»

<https://doi.org/10.31652/978-617-UAWCS-2025.11>

О.С. Трачук

КЗВО «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені

Михайла Грушевського»

викладач кафедри мистецьких дисциплін

e-mail: morozmaya@ukr.net

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Анотація. У статті досліджується розвиток українського мистецтва на межі ХІХ–ХХ століть, його еволюція та вплив соціально-історичних чинників. Аналізуються основні художні напрями, стилістичні особливості та творчість провідних митців цього періоду. Розглядається взаємозв'язок між національною ідентичністю та мистецькою діяльністю, а також роль українського мистецтва у формуванні культурної самосвідомості.

Ключові слова: українське мистецтво, модерн, реалізм, символізм, національне відродження.

Abstract. The article examines the development of Ukrainian art at the turn of the 19th–20th centuries, its evolution and the influence of socio-historical factors. The main artistic trends, stylistic features and the work of leading artists of this period are analyzed. The relationship between national identity and artistic activity is considered, as well as the role of Ukrainian art in the formation of cultural self-consciousness.

Keywords: Ukrainian art, modernism, realism, symbolism, national revival.

Кінець XIX – початок XX століття є одним із найяскравіших періодів в історії українського мистецтва. Це час національного відродження, пошуку власного стилю та утвердження української ідентичності на фоні значних суспільно-політичних змін. Українське мистецтво цього періоду пройшло складний шлях еволюції – від академічного реалізму до модернізму, символізму та авангарду, що стало відображенням прагнення митців знайти нові форми вираження національних ідей.

Кінець XIX століття був періодом національного відродження, яке охопило не лише мистецтво, а й літературу, музику, театр. Під впливом політичних подій, зокрема Лютневої революції 1917 року, відбулася активізація культурного життя, що дало поштовх до створення культурно-освітніх інституцій, об'єднань митців, видавництв.

У цей період активно діяли українські культурні товариства, такі як «Просвіта», які сприяли поширенню національної свідомості та розвитку мистецької освіти. Відкривалися художні школи, зокрема Київська рисувальна школа Миколи Мурашка, яка виховала низку талановитих митців. Ця школа стала одним із центрів художньої освіти, де навчалися майбутні відомі митці, які в майбутньому внесли вагомий вклад у формування українського мистецького середовища. Її вихованцями були такі художники, як Микола Пимоненко, Олександр Мурашко та Сергій Васильківський.

Актуальність дослідження розвитку українського мистецтва кінця XIX – початку XX століття обумовлена його важливою роллю у формуванні національної ідентичності, збереженні культурної спадщини та інтеграції української культури у світовий мистецький простір. Цей період став часом національного відродження, коли мистецтво набуло не лише естетичного, а й суспільно-політичного значення.

Сучасна Україна перебуває в процесі активного пошуку своєї ідентичності на тлі глобалізаційних процесів і сучасних політичних викликів. Вивчення мистецької спадщини кінця XIX – початку XX століття допомагає зрозуміти витoki культурних явищ, які сьогодні відіграють важливу роль у формуванні національної свідомості та єдності. Це особливо актуально в контексті відновлення національної самобутності після тривалого періоду радянської культурної політики, яка прагнула нівелювати та стандартизувати культурне життя.

Аналіз мистецьких напрямів цього періоду дає змогу оцінити внесок українських митців у світову культурну спадщину та їхню роль у розвитку модернізму, символізму й авангарду. Багато відомих художників, таких як Казимир Малевич, Олександра Екстер, Олександр Мурашко, донині залишаються предметом досліджень світових мистецтвознавців, що підтверджує важливість українського внеску у розвиток світового мистецтва.

Крім того, розуміння еволюції українського мистецтва кінця XIX – початку XX століття сприяє поглибленню знань про культурний контекст того часу, взаємозв'язок між політичними подіями та мистецькими процесами, а також про те, як митці висловлювали свій спротив культурній асиміляції. У сучасних умовах, коли Україна активно протистоїть культурній експансії та бореться за збереження своєї автентичності, звернення до спадщини цього періоду є надзвичайно актуальним.

Вивчення цієї теми також має значення для освіти та виховання, адже формування молодого покоління на основі усвідомлення національних мистецьких здобутків сприяє розвитку почуття гордості за культурну спадщину та поваги до власної історії. Водночас дослідження розвитку українського мистецтва кінця XIX – початку XX століття дозволяє

формувати нові наукові концепції та розширювати коло міждисциплінарних досліджень у сфері культурології, мистецтвознавства, історії та соціології.

Отже, тема розвитку українського мистецтва кінця XIX – початку XX століття є актуальною не лише в контексті наукових досліджень, а й у сучасному суспільно-культурному дискурсі, оскільки сприяє збереженню національної спадщини, підвищенню національної свідомості та інтеграції української культури у світовий культурний простір.

Українське мистецтво кінця XIX – початку XX століття стало об'єктом уваги багатьох дослідників, які прагнули вивчити його національні особливості та розвиток. Зокрема, Євген Антонович та Ірина Удріс у своїй монографії «Українське мистецтвознавство кінця XIX – початку XX століття: дослідження національних форм вітчизняного образотворчого мистецтва» аналізують, як українські мистецтвознавці того часу досліджували національні форми вітчизняного образотворчого мистецтва.

Крім того, в академічних колах досліджувалися суспільно-політичні умови розвитку українського мистецтва цього періоду та вплив європейських мистецьких тенденцій на формування українського модернізму. Ці дослідження підкреслюють важливість кінця XIX – початку XX століття як періоду мистецького відродження та становлення національного стилю в українському мистецтві.

Роботи зазначених науковців та інші дослідження сприяють глибшому розумінню розвитку українського мистецтва кінця XIX – початку XX століття, його національних особливостей та взаємодії з європейськими художніми течіями.

Основна мета статті – проаналізувати розвиток українського мистецтва кінця XIX – початку XX століття, визначити основні художні напрями, стилістичні особливості та вплив соціально-історичних чинників на формування мистецьких тенденцій цього періоду. Стаття спрямована на дослідження ролі українських митців у формуванні національної культурної ідентичності та взаємозв'язку українського мистецтва з європейськими художніми процесами.

Завданнями статті є: характеристика соціально-історичного контексту кінця XIX – початку XX століття, який вплинув на розвиток українського мистецтва; аналіз основних художніх напрямів та стилів цього періоду, такі як реалізм, модерн, символізм, авангард; розгляд творчості провідних українських митців кінця XIX – початку XX століття та їхній внесок у розвиток національного мистецтва; визначення впливу європейських мистецьких течій на формування стилістичних особливостей українського мистецтва, а також специфіку адаптації цих тенденцій у вітчизняному контексті; аналіз ролі мистецтва у формуванні національної ідентичності, його значення для збереження культурної спадщини та самосвідомості українського народу; оцінка місця українського мистецтва кінця XIX – початку XX століття у світовому культурному контексті та його значення для подальшого розвитку української художньої традиції.

Досягнення цих завдань дозволяє розкрити багатогранність українського мистецтва цього періоду та його значення для національної культури.

Українське мистецтво кінця XIX – початку XX століття характеризується розмаїттям художніх напрямів, які стали відображенням суспільно-політичних змін, національного відродження та прагнення до інтеграції в європейський культурний контекст. Основними мистецькими напрямами цього періоду були реалізм, модерн, символізм та авангард. Кожен із цих напрямів по-своєму вплинув на розвиток української культури та самосвідомості.

Український реалізм кінця XIX століття був спрямований на правдиве відображення життя народу, критичне осмислення соціальних проблем. Головними рисами реалізму були правдивість, документальність, акцент на буденності та прагнення показати «маленьку людину» у складних соціальних умовах [3, с. 109].

Твори Миколи Пимоненка, зокрема «Святочне ворожіння», «Ярмарок», передають атмосферу повсякденного життя українських селян, їхні радості та труднощі. Реалізм цього періоду прагнув до соціальної критики, аналізуючи наслідки кріпосництва та становище сільського населення.

Сергій Васильківський – майстер пейзажу, зображував природу України у картинах «Козацький пікет», «Степова Україна», поєднуючи реалістичний стиль із романтичним відчуттям краси рідного краю.

Реалізм сприяв формуванню критичної самосвідомості, спрямованої на аналіз соціальної несправедливості, висвітлення проблем селянства, робітничого класу та інтелігенції [2, с. 101].

Із початком ХХ століття реалізм поступово трансформується в модерн, який був виражений у прагненні до стилізації, декоративності, символізму. Цей напрям поєднував елементи народної культури з європейськими тенденціями, надаючи українському мистецтву нове дихання.

Модерн українського мистецтва набував характерних рис у творчості Олександра Мурашка, котрий у роботах «Дівчина у червоному капелюсі», «Селянська родина» поєднував яскраву кольорову палітру з глибиною психологічного аналізу. Мурашко також виступав організатором численних виставок, прагнучи популяризувати українське мистецтво на міжнародній арені.

Михайло Бойчук – засновник «бойчукізму», синтетичного стилю, що поєднує модерн із візантійським і народним мистецтвом. Його монументальні розписи намагалися створити новий стиль на основі української національної культури.

Модерн сприяв відродженню національних мотивів, використанню українських орнаментів, що стало важливим етапом формування модерної національної ідентичності.

Символізм, як один із напрямів модерну, відображав інтерес до духовності, містики, фольклорних мотивів. Символізм орієнтувався на передачу глибинних почуттів, духовності, внутрішніх переживань. У центрі уваги були містичні образи, алегорії, метафори. Символізм прагнув до багатозначності, абстракції, поетичності зображення.

Яскравими представниками символізму були Михайло Жук та Петро Холодний, чії твори насичені алегоричними образами, складною символікою, прагненням до глибокого пізнання внутрішнього світу людини. В їхніх роботах відчутний вплив європейських символістів, але збережена й українська національна специфіка [1, с. 97].

Символізм сприяв глибокому самоаналізу, зверненню до сакрального та духовного. Він поєднував національні міфи з універсальними темами, відображаючи прагнення до глибинного пізнання душі народу.

Український авангард, який активно розвивався на початку ХХ століття, став одним із найвпливовіших явищ світового мистецтва. Цей напрям заперечував традиційні норми, експериментував із формами, кольорами, абстракцією. Авангард прагнув до створення нового художнього мислення, відходу від реалізму та класичних форм.

Олександра Екстер, Казимир Малевич, Давид Бурлюк експериментували з новими формами, абстракціями, кольорами. Казимир Малевич зі своїм «Чорним квадратом» став символом авангардного мистецтва. Його твори відображають прагнення до нового художнього мислення, відмови від реалістичного зображення світу.

Олександра Екстер – одна з провідних представниць кубофутуризму, що активно експериментувала з геометричними формами та кольором у сценографії та живописі.

Давид Бурлюк – «батько українського футуризму», який поєднував образотворче мистецтво з поезією, створюючи динамічні, експресивні твори.

Авангард став символом модернізації українського мистецтва, інтеграції у світовий культурний простір. Він демонстрував прагнення до радикальних змін, створював нові форми самовираження.

Вплив європейських мистецьких тенденцій був потужним – українські художники взаємодіяли з художніми центрами Парижа, Мюнхена, Відня, що сприяло засвоєнню імпресіонізму, фовізму, експресіонізму. Водночас митці намагалися зберегти національну самобутність, виражаючи її через традиційні мотиви, орнаменти, історичні сюжети.

Українське мистецтво кінця ХІХ – початку ХХ століття не лише відображало національні риси, а й формувало культурну самосвідомість народу. Митці прагнули відновити зв'язок із традиціями, зберегти мову, культуру, відображати національну історію.